

УДК 355.424

В. М. Бацамут, С. Д. Черкашин

СИСТЕМА ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СЛЬОЗОТОЧИВОЇ ДІЇ ПРОТИ УЧАСНИКІВ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Запропоновано систему тактичних прийомів застосування спеціального засобу “Терен-6” проти учасників масових заворушень (учасників групових порушень громадського порядку). Наведено тактичні схеми цих прийомів.

Ключові слова: масові заворушення, спеціальні засоби сльозоточивої дії, тактичний прийом.

Постановка проблеми. Внутрішні війська МВС України згідно із Законом України “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” беруть участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, у забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів, припиненні масових заворушень. Сльозоточиві речовини для припинення масових заворушень і групових порушень громадського порядку дозволяється застосовувати відповідно до ст. 14 цього Закону.

Правила застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії при охороні громадського порядку визначені Постановою Ради Міністрів Української РСР від 27.02.1991 р. [1], які зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 28.10.1992 р. № 597 та від 30.08.1993 р. № 583, залишаються чинними й сьогодні.

Зазначеними правилами накладаються обмеження на застосування таких спецзасобів, зокрема забороняються:

- 1) прицільна стрільба по правопорушникам;
- 2) розкидання і відстрілювання спецзасобів усередину натовпу;
- 3) повторне застосовування спецзасобів у межах зон ураження у період дії активної речовини.

У 1998 р. згідно з наказом МВС України [2] на озброєння органів внутрішніх справ, частин внутрішніх військ МВС України замість спецзасобу сльозоточивої дії “Черемуха-6” було прийнято пристрій миттєвого розпилення сльозоточивого аерозолу “Терен-6” вітчизняної розробки. Цим наказом було введено Інструкцію про застосування зазначеного спецзасобу, яка накладає додаткове обмеження на порядок його застосування, а саме забороняється застосовувати спецзасіб “Терен-6” ближче ніж 2 м до людей.

Аналіз програм бойової підготовки військових частин СМВЧМ, СП та підрозділів

© В. М. Бацамут, С. Д. Черкашин

ОП свідчить про те, що від груп застосування спеціальних засобів вимагається тільки чітке знання:

- законодавчої бази щодо умов застосування таких спецзасобів;
- інструкцій стосовно порядку і правил застосування конкретного спецзасобу;
- тактико-технічних характеристик спецзасобу;
- заходів безпеки під час поводження з певним спецзасобом.

Відпрацювання порядку дій груп застосування спецзасобів у межах того чи іншого тактичного прийому не проводиться у зв’язку з відсутністю самих прийомів.

Таким чином, постає питання розроблення і нормативного закріплення в системі МВС України низки тактичних прийомів застосування спецзасобів сльозоточивої дії, зокрема спецзасобу “Терен-6”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В основному, дослідження і публікації (у тому числі й у системі Інтернет), що на сьогодні відомі, стосуються більшою мірою аспектів розвитку і вдосконалювання властивостей бойових речовин, питань дослідження впливу певних активних речовин на організм людини, питань удосконалення технології їх виробництва і надання споживачеві у вигляді кінцевого продукту на відповідному ринку. Що ж стосується тактики застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії проти маси людей (натовпу), то такі дослідження і публікації невідомі. У системі Інтернет можна знайти окремі коментарі щодо самого факту застосування таких спецзасобів у різних точках світу.

Мета статті – розробити систему тактичних прийомів застосування спеціального засобу сльозоточивої дії “Терен-6” проти учасників масових заворушень (учасників групових порушень громадського порядку).

Виклад основного матеріалу. Під час проведення спеціальних заходів при охороні громадського порядку можливі провокації з боку агресивно настроєного натовпу з використанням різноманітних предметів: як таких, що випадково опинились у районі проведення заходів, так і таких, що були навмисно пронесені з метою вчинення насильницьких дій.

При цьому з боку натовпу можливе використання таких засобів:

- ударно-травматичної дії (каміня, дрючки, штахетник, різного роду кийки, шматки шланга тощо);
- вогневої дії (пляшки із запальною сумішшю, вибухові пакети, петарди, палаючі автомобільні скати тощо);
- хімічної дії (пляшки з кислотами, лаками, фарбою тощо);
- спеціального призначення (крюки, тарани).

За цих обставин рішення на застосування спеціальних засобів приймає старший оперативний начальник, а також може приймати керівник конкретної операції. Наказ на застосування спеціальних засобів оформлюється письмово у вигляді картки, в якій вказуються: посада, військове звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка віддала наказ; найменування спецзасобу; об'єкт

впливу; дата застосування; особистий підпис особи, яка віддала наказ. Спеціальні засоби застосовуються після завчасного, чіткого попередження осіб, проти яких ці засоби будуть застосовані, причому на державній і рідній для них мовах. Попередження може бути зроблено голосом, а у випадку великої відстані або звернення до чималої кількості громадян – через гучномовний пристрій посилення мови. У будь-якому випадку попередження роблять не менше двох разів з наданням достатнього часу для припинення протиправних дій.

Виходячи з обмежень нормативно-правової бази щодо порядку застосування спецзасобів, характеру побудови бойових порядків, що застосовуються підрозділами міліції і внутрішніх військ МВС України під час припинення масових заворушень (групових порушень громадського порядку), тактико-технічних характеристик спецзасобу “Терен-6”, пропонуються певні тактичні прийоми застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії. Наведемо їх.

Тактичний прийом “Стимування” (рис. 1). Цей тактичний прийом доцільно використовувати в умовах, коли необхідно гарантовано перекрити ділянку місцевості із завданням не допустити прохід агресивно настроєних учасників масових заворушень

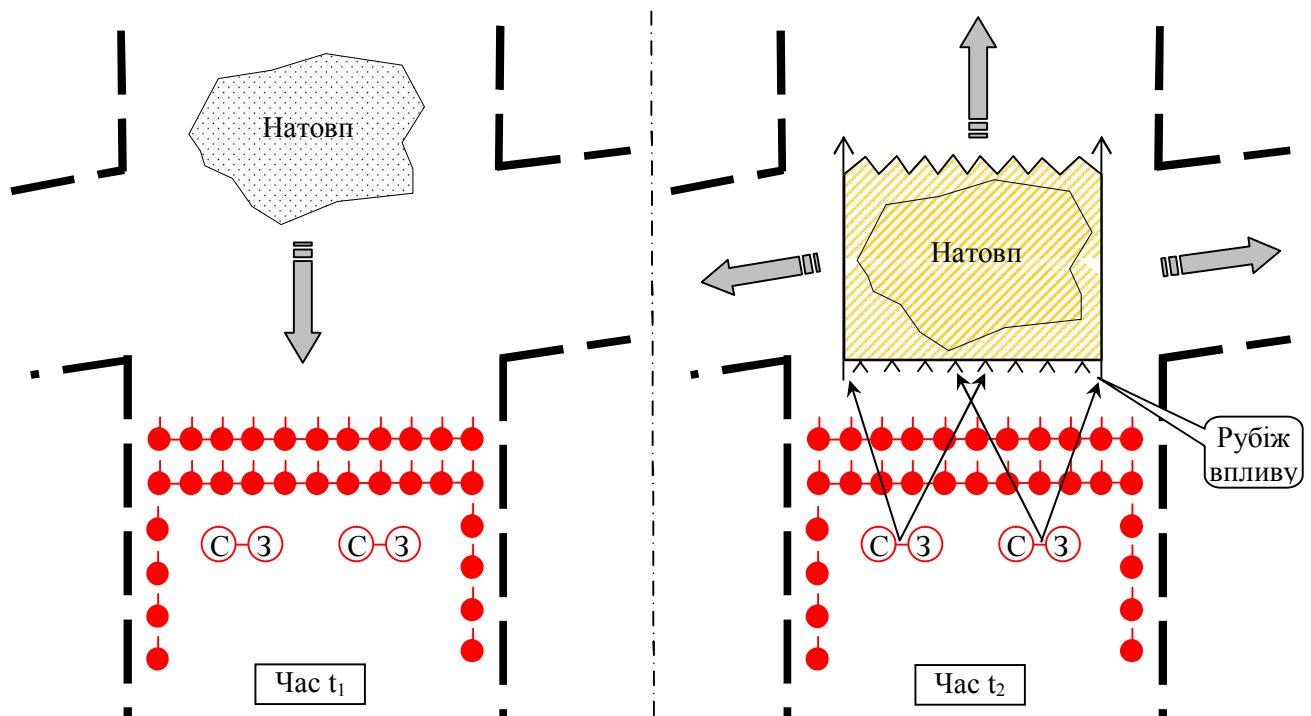

Рис. 1. “СТРИМУВАННЯ”: нерушливий загороджувальний вплив (варіант)

(групових порушень громадського порядку) у певному напрямку або не допустити вихід натовпу на певний рубіж в умовах, коли з його боку інтенсивно кидають каміння, пляшки тощо у напрямку правоохоронців.

Бойові порядки, що можуть застосовуватися, – “Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”, “Вал”. Напрямок вітру – у бік натовпу. У міру наближення агресивно настроєного натовпу на відстань 40 – 50 м групи застосування спеціальних засобів одночасно застосовують їх по всьому фронту натовпу на одній лінії із визначеними інтервалами між окремими спецзасобами. Правоохоронці діють у протигазах. Кожній групі визначається своя ділянка фронту, ділянки призначаються з перекриттям. Рубіж впливу визначається завчасно виходячи з наявних метеорологічних умов і характеру поведінки натовпу. У міру здування і розсіювання хмари з активною речовиною, а також залежно від характеру дій натовпу застосування спецзасобів може повторюватися багатократно з метою не допустити підхід натовпу ближче визначеної відстані до бойових порядків. Вид впливу, що використовується, – нерухливий загороджувальний вплив. Тактичний прийом запобігає безпосередньому фізичному

контакту між правоохоронцями та агресивним натовпом.

Тактичний прийом “Стимування-відхід” (рис. 2). Цей тактичний прийом необхідно використовувати в умовах впливу переважаючих сил натовпу з метою виграшу часу і (або) зайняття запасних позицій (відходу). Бойові порядки, що можуть застосовуватися, – “Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”. Напрямок вітру – у бік натовпу. У міру наближення агресивно настроєного натовпу на відстань 30 – 40 м група застосування спеціальних засобів одночасно застосовує їх по всьому фронту натовпу на одній лінії із визначеними інтервалами між окремими спецзасобами. Під прикриттям утвореної хмари з нестерпною концентрацією активної речовини бойові порядки поступово відходять назад. Військовослужбовці діють у протигазах. Рубежів застосування спецзасобів може бути кілька, виходячи з відстані до запасних позицій, метеорологічних умов і характеру поведінки натовпу. Рубежі визначаються завчасно (на етапі планування спеціальної операції) або у ході проведення спеціальної операції, виходячи з впливових властивостей активної речовини за наявних метеорологічних умов і характеру дій натовпу. Окремим

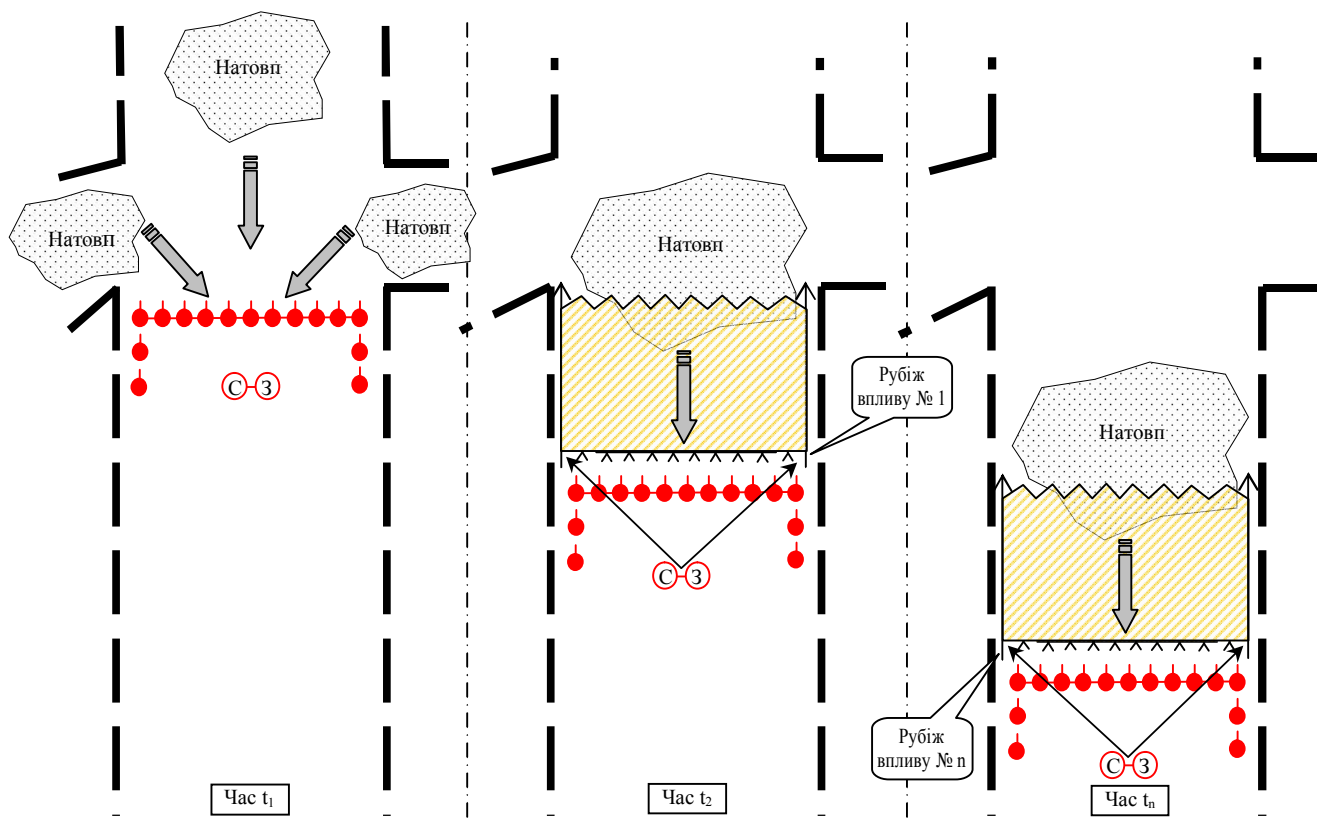

Рис. 2. “СТРИМУВАННЯ-ВІДХІД”: рухливий загороджувальний вплив (варіант)

рубежам можуть призначатися умовні найменування, як правило, рослин. Вид впливу, що використовується, – рухливий загороджувальний вплив. Тактичний прийом запобігає безпосередньому фізичному контакту між правоохоронцями та агресивним натовпом (принаймні зменшує ймовірність такого контакту).

Тактичний прийом “Витіснення” (рис. 3). Цей тактичний прийом доцільно використовувати, коли поставлено завдання витіснити натовп на вказаний рубіж, причому всі попередні зусилля не дали бажаних результатів. Бойові порядки, що можуть застосовуватися, – “Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”, “Кулак”. Напрямок вітру – у бік натовпу. Кожній групі застосування спеціальних засобів призначається окрема ділянка по фронту натовпу, ділянки призначаються з перекриттям. У міру наближення натовпу групи застосування спеціальних засобів одночасно застосовують їх по всьому фронту натовпу на одній лінії із визначеними інтервалами між окремими спецзасобами. У міру відходу (витіснення) натовпу бойові порядки поступово просуваються вперед. Військовослужбовці діють у протигизах.

Рубежів впливу може бути кілька, вони визначаються завчасно, виходячи з впливових властивостей активної речовини за даних метеорологічних умов або за необхідності у міру її розсіювання. Окремим рубежам можуть призначатися умовні найменування, як правило, тварин. Вид впливу, що використовується, – газовий вал. Цей тактичний прийом може використовуватися перед тактичним прийомом “Розосередження”.

Тактичний прийом “Розсічення” (див. рис. 4). Цей тактичний прийом доцільно використовувати, коли поставлено завдання розсекти натовп на окремі групи, при цьому всі попередні зусилля не дали бажаних результатів. Як приклад може бути випадок з прихильниками різних політичних партій або фанатів різних спортивних команд, що влаштували сутичку (бійку). Бойові порядки, які можуть застосовуватися, – “Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”, “Моноліт-клин”. Напрямок вітру – у бік натовпу. Групи застосування спеціальних засобів послідовно зосереджують свій вплив у визначеному місці (точці) перед фронтом натовпу на визначеній залежно від метеорологічних умов відстані.

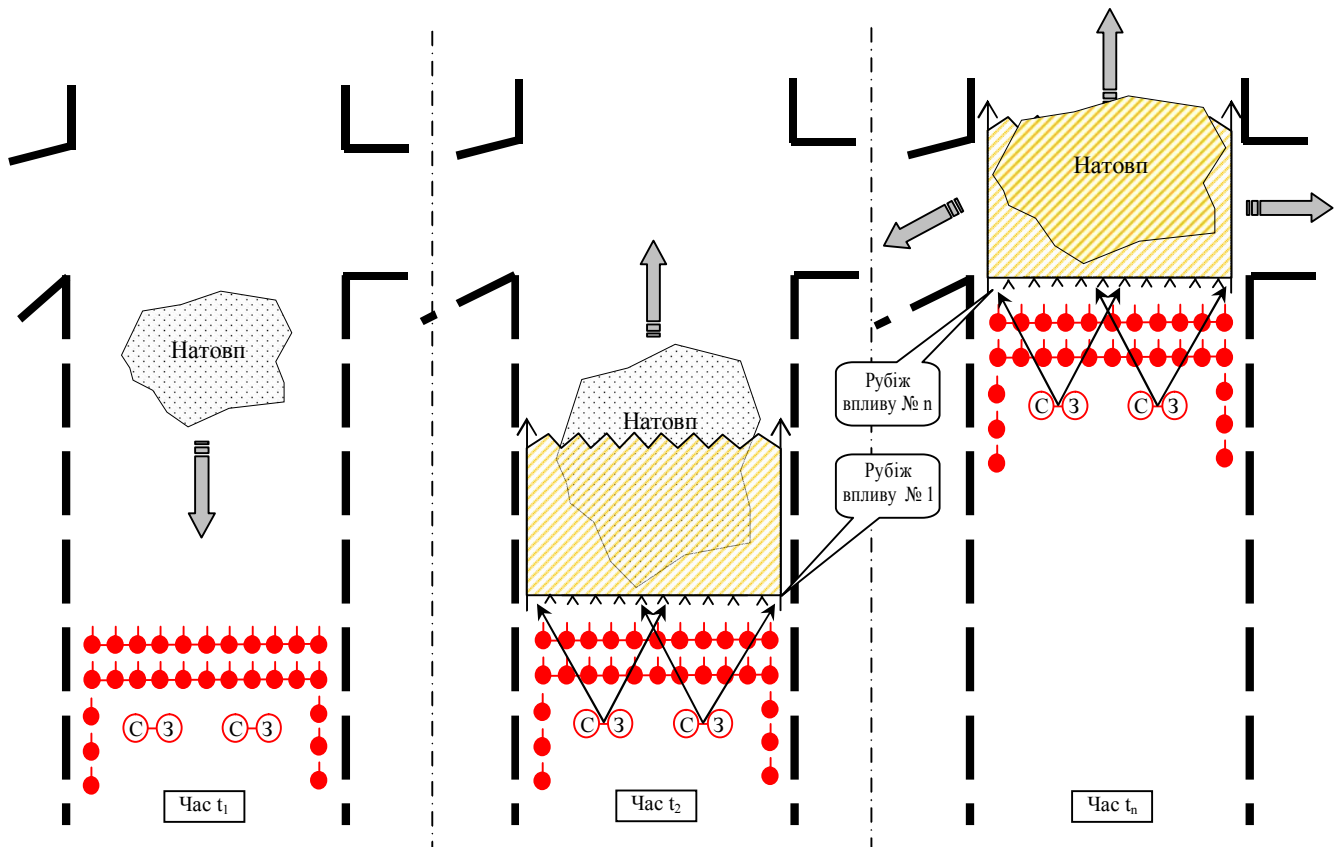

Рис. 3. “ВИТІСНЕННЯ”: газовий вал (варіант)

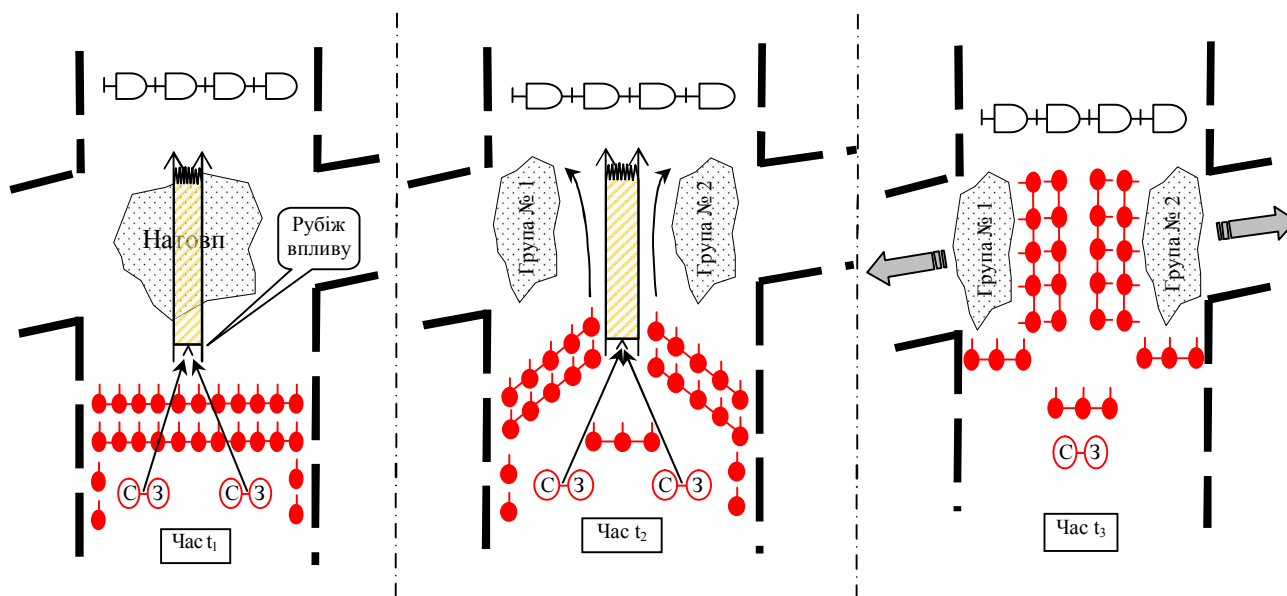

Рис. 4. “РОЗСІЧЕННЯ”: послідовне зосередження впливу (варіант)

У міру відходу натовпу і його розсічення під впливом активної речовини підрозділ, прийнявши бойовий порядок “Моноліт-клин” або “Кулак”, поступово просувається у створований отвір. Після цього стосовно до кожної окремої групи натовпу може бути використаний бойовий порядок “Цеп” або “Моноліт” для подальшого витіснення до іншого рубежу. Військовослужбовці діють у протигазах. Вид впливу – послідовне

зосередження впливу.

Наведений тактичний прийом може використовуватися окремо, а також у комплексі з тактичним прийомом “Витіснення”.

Зведені відомості щодо розробленої системи тактичних прийомів застосування спеціального засобу сльозоточивої дії “Терен-6” наведені у таблиці.

Зведені відомості щодо системи тактичних прийомів застосування спеціального засобу сльозоточивої дії “Терен-6” та аналогічних до нього

Назва тактичного прийому	Бойовий порядок, що може використовуватися	Вид впливу	Дистанція до агресивного натовпу, при якій застосовуються спеціальні засоби, м	Можливість поєднання з іншими тактичними прийомами, які продовжують силові дії
“Стимування”	“Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”, “Вал”	Нерухливий загороджувальний вплив	40–50	“Витіснення”, “Стимування-відхід”
“Стимування-відхід”	“Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”	Рухливий загороджувальний вплив	30–40	“Стимування”
“Витіснення”	“Цеп-1 (-2, -3)”, “Моноліт-1 (-2, -3)”, “Кулак”	Газовий вал	30–40	“Стимування”, “Розсічення”
“Розсічення”	“Моноліт-клин”, “Кулак”	Послідовне зосередження впливу	10–20	“Витіснення”

Висновки

1. За умов ускладненої соціально-політичної обстановки на території України стає актуальним питання щодо розроблення і впровадження у службово-бойову діяльність внутрішніх військ і підрозділів МВС системи тактичних прийомів застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії.

2. У статті розроблено систему тактичних прийомів і подано тактичні схеми застосування спецзасобів сльозоточивої дії (у динаміці), які дозволяють проводити *стримування, витіснення, розсічення* агресивно настроєного натовпу.

3. Застосування розроблених тактичних прийомів (їх поєднання) дає можливість впливати на агресивно настроєний натовп бажаним чином і спрямовувати його рух у потрібному напрямку, уникати (принаймні зменшувати) прямого фізичного контакту бойових порядків правоохоронців з натовпом.

4. На основі розроблених тактичних прийомів офіцери оперативного штабу мають змогу формувати типові варіанти замислу (керівник оперативного штабу – приймати й уточнювати рішення) у частині впливу активною речовиною з нестерпною концентрацією на агресивно настроєний натовп.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку [Текст] : постанова Ради Міністрів Української РСР від 27.02.1991 р. № 49. – 1991. – 6 с.

2. Інструкція про застосування спеціального засобу “Терен-6” [Текст] : наказ МВС України від 13.01.1998 р. № 26. – 1998. – 2 с.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2013 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор І. О. Кириченко, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків, Україна